

Валентина Нестеренко

ІСТОРІЯ НАУКОВОЇ БІБЛІОТЕКИ КИЇВСЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ ІМ. Т.ШЕВЧЕНКА

Бібліотеку Київського університету було організовано одночасно з університетом - у 1834 р. Основою її фондів стали колекції, передані йому зі скасованих навчальних закладів, зокрема так звана Кременецька колекція, або фонди бібліотеки колишнього Волинського (Кременецького) ліцею - 24379 творів у 34378 томах. Сюди входила багата на рідкісні й цінні видання Королівська бібліотека (15820 томів) польського короля Станіслава Августа. У 1805 р. її придбав для Кременецької гімназії граф Тадеуш Чацький. Велику цінність становили: Батський рукопис, вивезений графом І.О.Потоцьким з Китаю в 1805 р.; Венеціанське видання, надруковане в 1474 р. на пергаменті; Малабарський рукопис на 138 пальмових листах; Морська рукописна карта Середземного і Чорного морів, складена в XVI ст. та ін.¹

У 1834 - 1840 рр. бібліотеці були передані зібрання книг з Віленського університету, з Віленських медико-хірургічної та римсько-католицької духовної академії, з Санкт-Петербурзької ермітажної бібліотеки. Всього 18491 видання в 26670 томах².

Першим бібліотекарем, який працював у книгозбірні до кінця своїх днів, був колезький асесор Павло Осипович Янковський, котрий до цього завідував бібліотекою Кременецького ліцею і разом з нею переїхав до Києва. Він був високоосвіченою людиною, знав кілька іноземних мов і викладав у ліцеї порівняльну граматику та бібліографію.

Наступником П.О.Янковського (1845) став Антон Якович Красовський, випускник історико-філологічного факультету Харківського університету, старший учитель 1-ї Київської гімназії.

Читальні зали (лекторії) працювали три рази на тиждень по три години. У 1859 р. для профе-

¹ Историко-статистические записки об ученых и учебно-вспомогательных учреждениях императорского университета св. Владимира (1834-1884) /Под. ред. В.С.Иконникова. - К., 1884. - С. 310-311

² Там само. - С.312

сорсько-викладацького складу університету було організовано професорську лекторію. Крім газет, журналів та літератури зі спеціальності, тут було зібрано карти, словники, календарі, енциклопедії.

З ліквідацією інституту казеннокоштных студентів було прийнято рішення про створення студентської бібліотеки, ідея організації якої належала проф. О.І.Селіну, котрий пожертвував 200 крб. на придбання книг. Проіснувала вона до 1863 р., а потім стала відділом університетської бібліотеки, яку з 1866 р. очолив Кирило Олексійович Царевський (випускник юридичного факультету університету, одержав ступінь кандидата). У цей час фонд бібліотеки нараховував 64860 назв (109650 томів). З них 636 рукописів і 382 назви періодичних видань³. З розвитком науки та збільшенням кількості студентів в університеті постала необхідність удосконалення бібліотечних методів обслуговування. Новостворений бібліотечний комітет розробив нові правила отримання літератури.

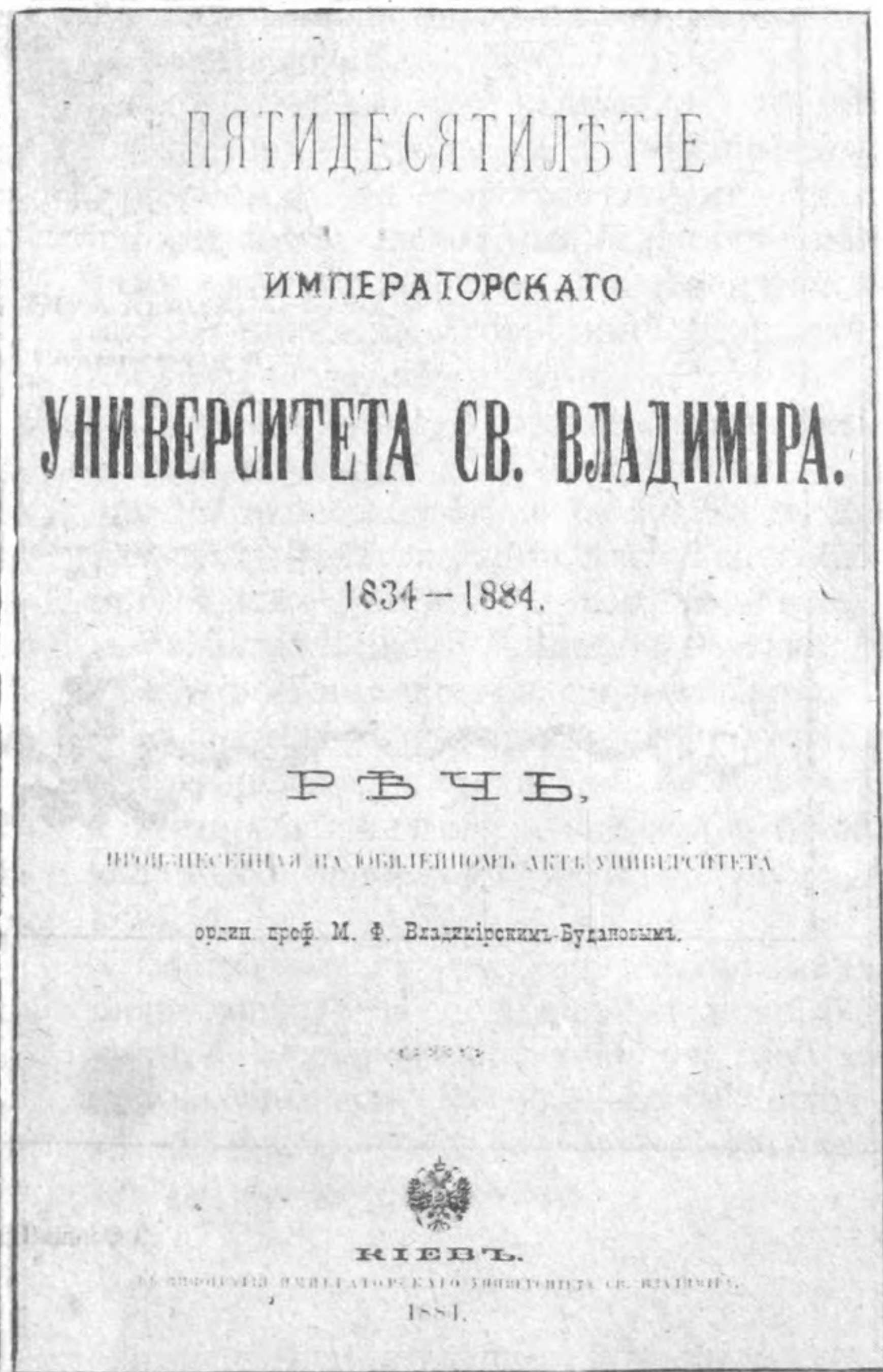
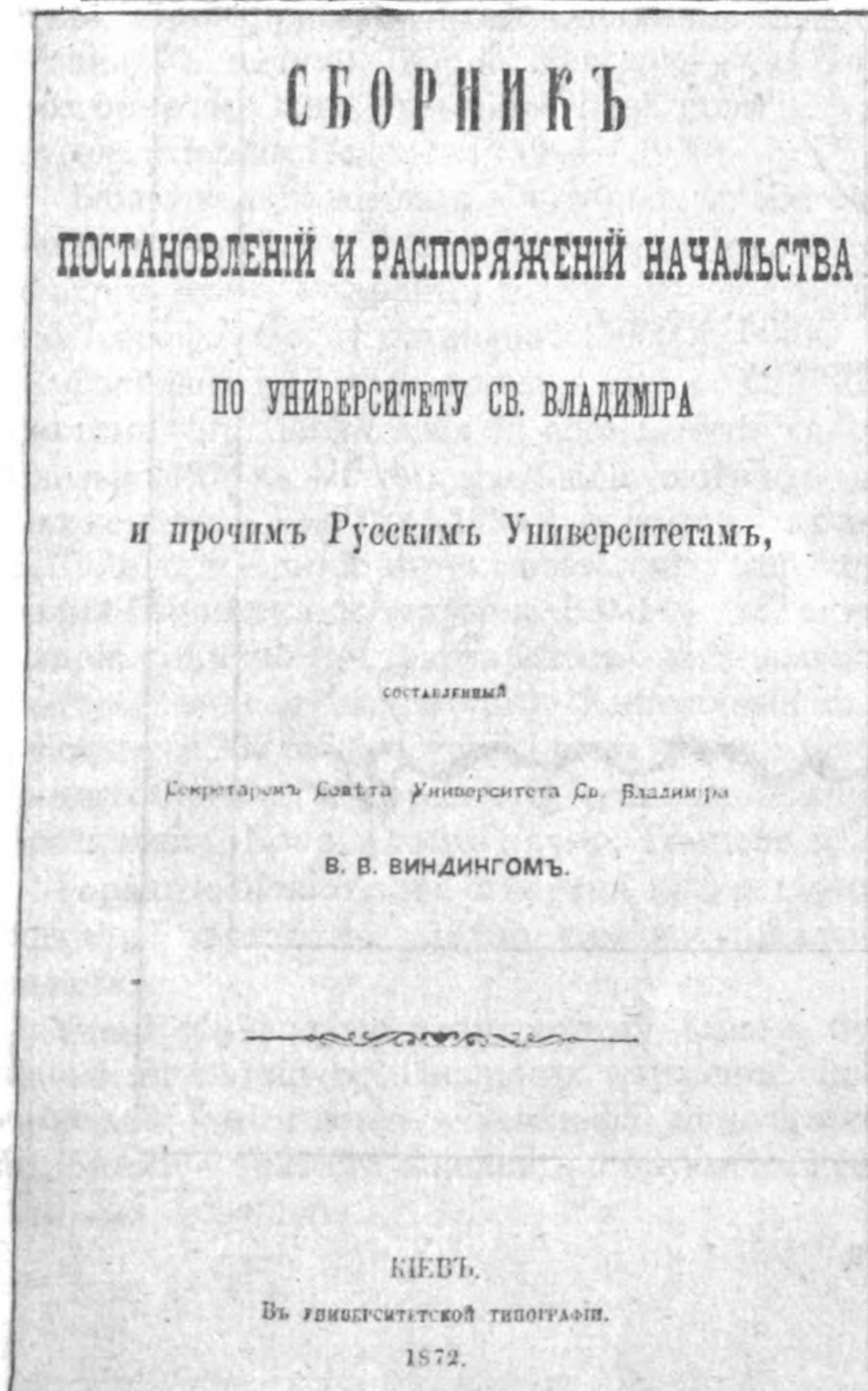
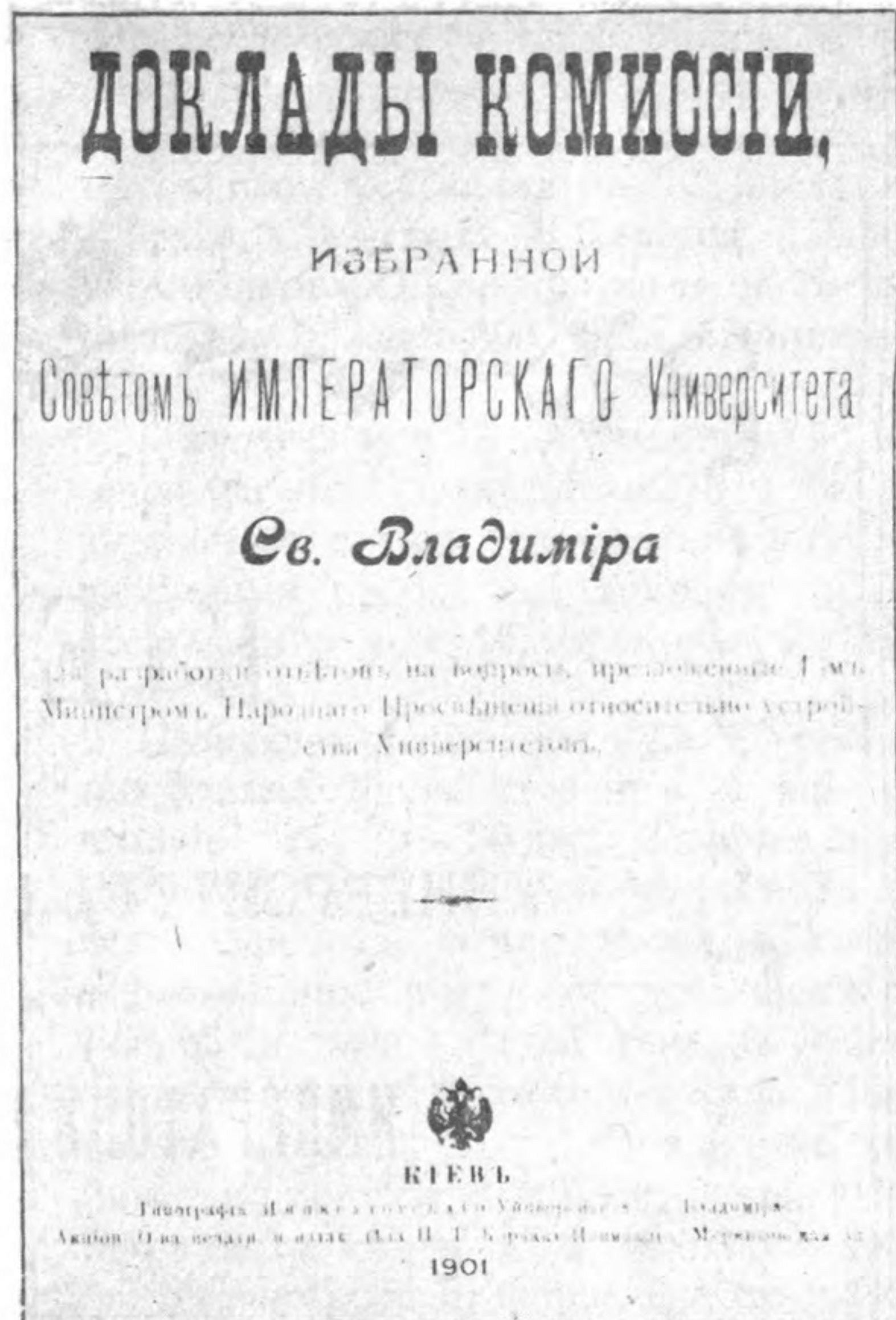
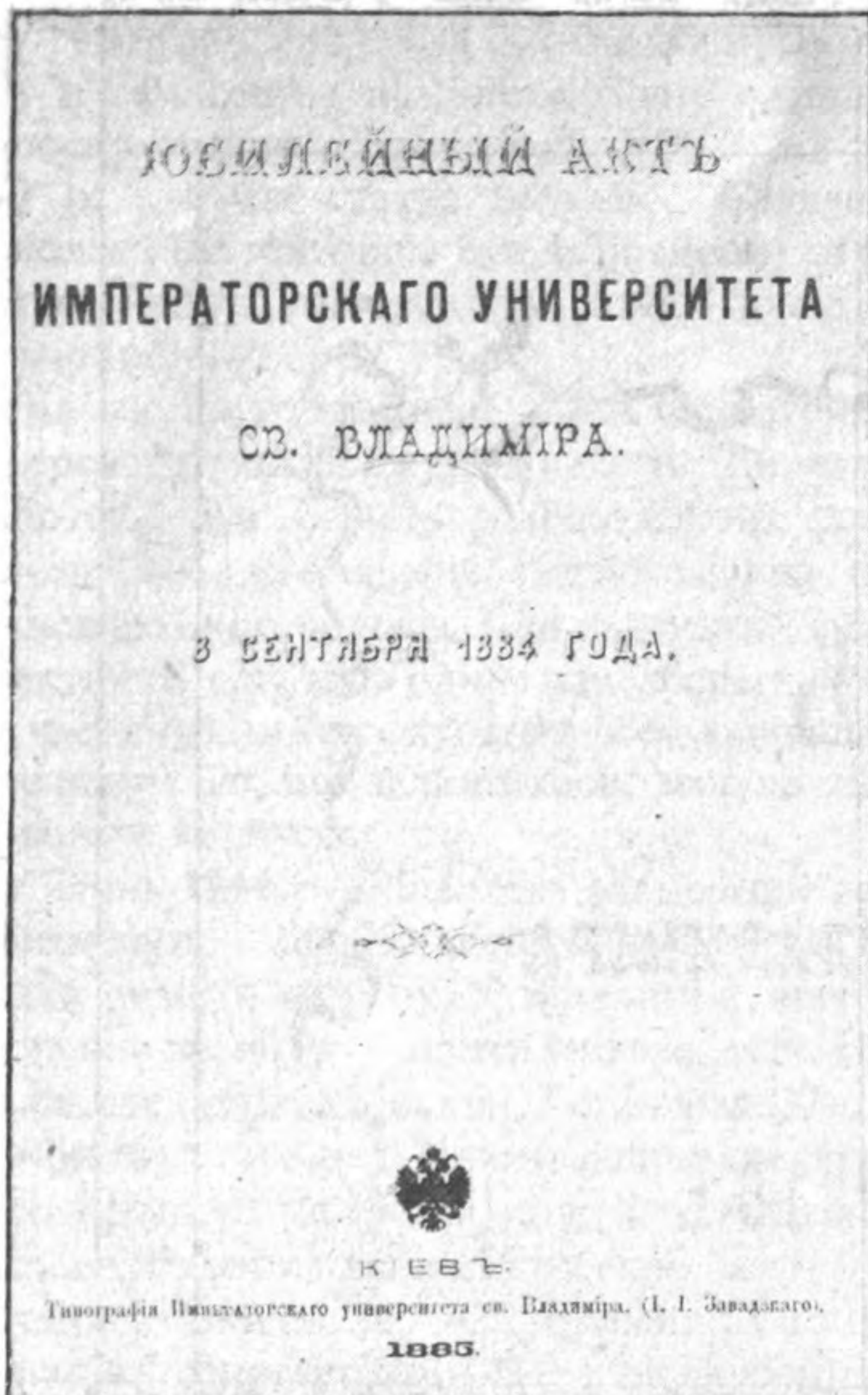
У 1914 - 1919 рр. було збудовано окреме приміщення бібліотеки. Літературу поставляли місцеві книготорговці Оглоблін та Лелехін, а з Лейпцига - Брокгауз.

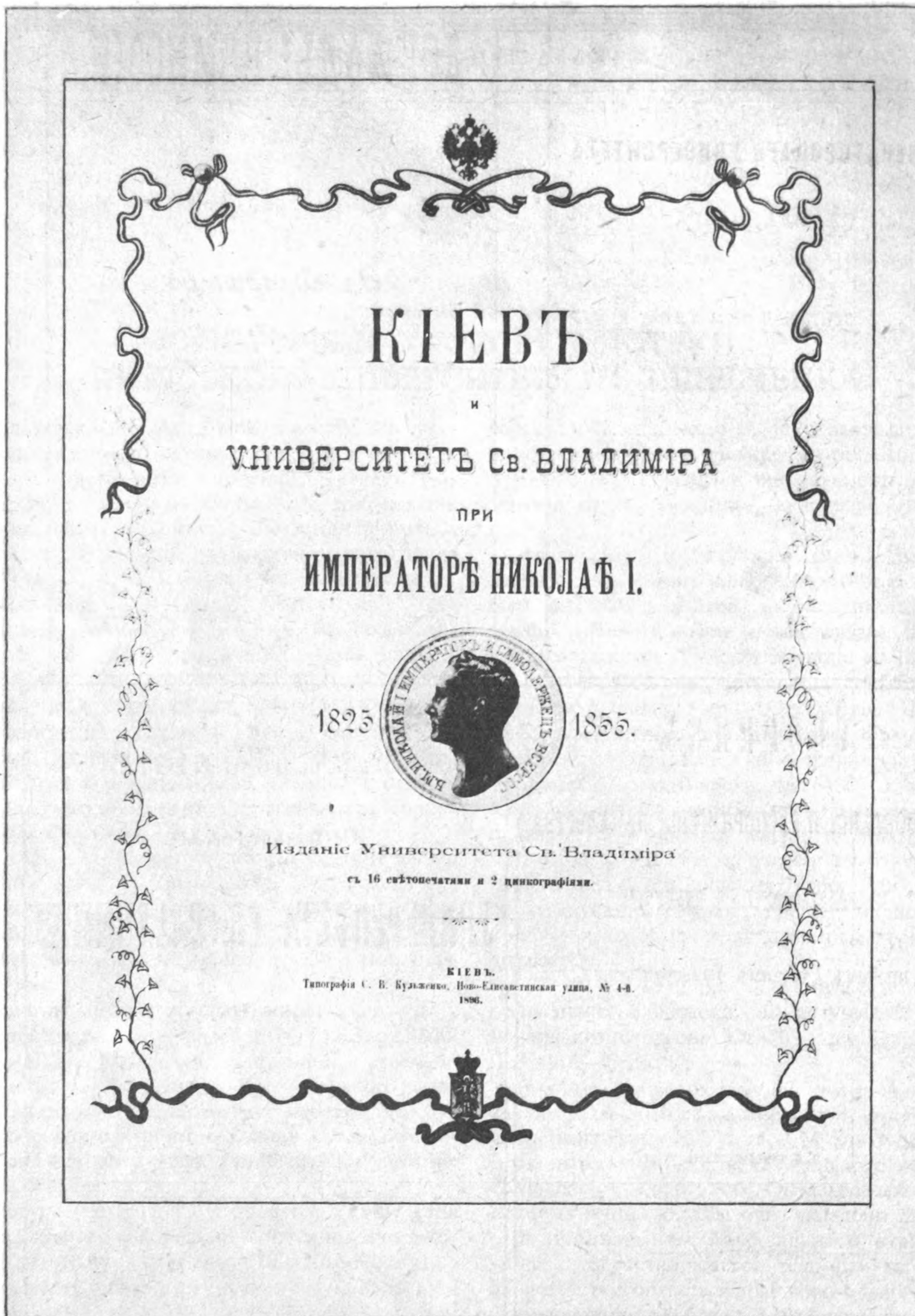
Значним джерелом поповнення фондів у різні часи стали книжкові зібрання професорів університету: Н.Бунге, М.Костомарова, В.Іконникова, В.Кордта, І.Лучицького, пізніше - С.Маслова, М.Грунського, О.Назаревського та ін. Систематичний каталог було складено 1874 р.

З поліпшенням матеріального становища університету створюється ряд факультетських бібліотек, розгортається довідково-бібліографічна і каталогізаційна робота⁴. З 1935 р. розширюється мережа кабінетів профільної літератури при факультетах, починає діяти книгообмін з бібліотеками вищих навчальних закладів, з науковими установами. До цього часу весь бібліотечний фонд було закатологізовано.

³ Там само.

⁴ Кузьменко У.С., Недоступ Н.М. Наукова бібліотека// Науковий щорічник за 1958 рік. - К., 1959. - С.412.

З фондів ЦНБ.

У 1940 р. університетська книгозбірня оформилася в самостійну адміністративну одиницю, і розпорядженням Раднаркому УРСР від 10.XI. 1940 р. здобула статус наукової. Студентська бібліотека (директором був І.Лібенсон) залишилася на бюджеті університету, фонд - понад 1 млн. примірників.

Під час другої світової війни бібліотека, як і університет, продовжувала діяти. Директором бібліотеки був Василь Магеровський, людина освічена, добрий фахівець. Під його керівництвом працювало шість чоловік. Цей маленький і мужній колектив об'єднувала одна мета: зберегти фонди. Але частину книжок окупанти все-таки вивезли в Німеччину. Те, що залишилося, згоріло разом з Червоним корпусом.

У січні 1944 р. бібліотека відновила роботу. Працівники її одразу після визволення Києва почали розшук книжок. У збиранні фонду взяли участь викладачі та студенти університету. Надсилалася література з Москви, Ленінграда, Ташкента, Уфи та інших міст. Найінтенсивніше її поповнення припадає на 1945 р., коли на комплектування масиву було виділено 415 тис. крб. На 01.01.1946 р. фонд становив 207 422 примірники книг та журналів⁵. Директорами НБ у післявоєнні роки були: Василь Магеровський, Олександр Качанов, Уляна Кузьменко, Юрій Петренко. Особливо розгорнулася діяльність бібліотеки, коли нею керувала Наталія Недоступ (1966 - 1990).

Бібліотека складалася з чотирьох відділів: наукового книгозбирання і обслуговування, студентського, комплектування та обробки літератури, бібліографії. Обслуговувалося 12600 читачів.

Сьогодні НБ університету - це розгалужена система читальних залів та абонементів (площа близько 4921 кв. метри), має бібліотеки в навчальних корпусах. Її масив у 1994 р. нараховував понад 3,5 млн. примірників друкованої продукції. Донедавна бібліотека одержувала 100-140 тис. екземплярів щорічно (ця цифра істотно зменшилася з подорожчанням літератури). Книгообмін здійснюється з 338 бібліотеками інших країн, зокрема з книгозбірнями університетів Кракова, Лейпціга, Братислави, Брно, Санте-Карло, Тампере тощо.

Гордістю бібліотеки є створена 1983 р. кімната рідкісної книги, де зібрано чимало унікальних видань.

Учені Київського університету здавна були відомі як творці оригінальних наукових шкіл і напрямів. Їхні праці - монографії, підручники, посібники - виділені в колекцію наукових праць

⁵ Там само. - С. 412-413.

університетських авторів. Значна її частина - книги з автографами вчених та письменників, зокрема І.Мечникова, О.Ковалевського, С.Реформатського, О.Палладіна, С.Всехсвятського, Д.Граве, С.Маслова, В.Перетца, І.Андронікова, С.Михалкова, О.Корнійчука та ін. Нині колекція нараховує близько 8000 назв і охоплює період за 1837 - 1994 р.

Бібліотека має 13 абонементів і 30 читальних залів (разом з факультетськими бібліотеками, читальними залами та кімнатами в гуртожитках і кабінетами профільної літератури). Працюють абонементи міжбібліотечний та художньої літератури.

Щороку обслуговується 25 - 27 тис. читачів, з них близько 20 тис. студентів. Загальна кількість читачів сягає 70 - 90 тис. Щорічна видача книг становить 1,6 - 2 млн. примірників. Здійснюється велика робота, спрямована на забезпечення інформаційних потреб учених і спеціалістів вузу. Розробляються наукові теми з інформатики, бібліографії та бібліотекознавства. Проводиться вельми активна діяльність з метою введення в науковий та культурний обіг фондів книгозбірні і пропаганди книги всіма методами та засобами бібліотечної роботи. Запроваджуються бібліотечно-бібліографічні та інформаційні знання в студентське середовище.

Бібліотека має такі каталоги: систематичний, алфавітний, генеральний, алфавітний читацький, алфавітний та систематичний каталоги авторефератів, алфавітний та систематичний каталоги дисертацій, каталог періодичних видань, алфавітний каталог зарубіжної літератури, каталог газет та наукових звітів.

НБ університету є базою Республіканської науково-методичної комісії, методичним центром для 157 вузівських бібліотек країни та Києва (18 бібліотек) і Київської зони, в яку входять бібліотеки вузів Києва, Вінниці, Черкас, Чернігова, Житомира, Білої Церкви, Дніпропетровська, Ніжина. Обслуговування читачів, запровадження передового досвіду, інформаційно-бібліографічна та масова діяльність, організація каталогів та робота з ними, підвищення кваліфікації бібліотечних кадрів - ось неповний перелік питань, які вирішує комісія.

Методичне керівництво покладено на методичну раду. Отже, діяльність наукової бібліотеки університету спрямована на те, щоб розкрити невичерпний світ книжкового багатства кожному, хто прагне знань, хто хоче збагатити інтелектуальні надбання людства.